

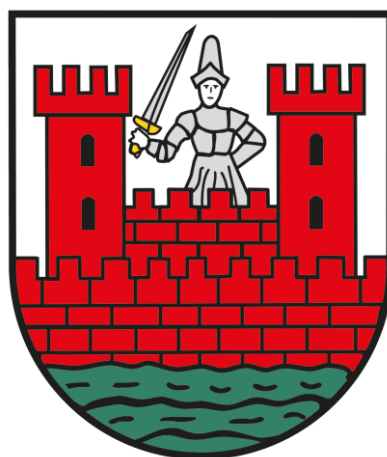
Załącznik nr 1

Do Uchwały Nr XV/167/16

Rady Miejskiej w Sochaczewie

z dnia 24 maja 2016r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIASTO SOCHACZEW



NA LATA 2016 – 2020

Opracował:

Wydział Kultury, Sportu, Turystyki i Organizacji Pozarządowych
Urzędu Miejskiego w Sochaczewie

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
1.1. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	5
1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	16
2. Uwarunkowania formalno-prawne, instytucjonalne i programowe funkcjonowania ochrony zabytków w mieście Sochaczew	17
2.1. Definicje	18
2.2. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	21
2.3. Opieka nad zabytkami, jako zadanie własne gminy	24
2.4. Strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków.	25
2.5. Problematyka ochrony zabytków w systemie zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.	29
2.5.1. Relacje gminnego „Programu opieki nad zabytkami” ze strategią rozwoju województwa mazowieckiego	29
2.5.2. Relacje gminnego „Programu opieki nad zabytkami” z planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego	33
2.5.3. Najistotniejsze dla gminnego „Programu opieki nad zabytkami” ustalenia „Programu opieki nad zabytkami” województwa mazowieckiego na lata 2012-2015	35
2.6. Wewnętrzne uwarunkowania prawne i programowe ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Miasta Sochaczew	44
2.6.1. Uwarunkowania wewnętrzne wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasta Sochaczew”	44
2.6.2. Uwarunkowania wewnętrzne wynikające ze strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Miasta Sochaczew na lata 2016 - 2024	45
3. Dziedzictwo kulturowe Gminy Miasta Sochaczew	47
3.1. Rys historyczny	47
3.2. Zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Sochaczew	53
3.2.1. Zabytki nieruchome z terenu Gminy Miasta Sochaczew wpisane do rejestru zabytków województwa mazowieckiego	53
3.2.2. Obiekty włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków	54
3.2.3. Zabytki archeologiczne	56
3.2.4. Muzea	58
4. Analiza strategiczna SWOT	59
5. Cele i działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na lata 2016-2020 Dla Gminy Miasta Sochaczew	60
5.1. Priorytety i cele strategiczne	61

5.2. Cele i działania ustalane w „Programie opieki nad zabytkami dla Gminy Miasta Sochaczew na lata 2016-2020 (wraz z terminarzem)	61
5.3. Finansowanie realizacji „Programu opieki nad zabytkami”	65
5.4. Monitoring realizacji gminnego „Programu opieki nad zabytkami”	66
5.5. Instrumentarium gminnego „Programu opieki nad zabytkami”	66
5.5.1. Instrumenty prawne	66
5.5.2. Instrumenty koordynacji	67
5.5.3. Instrumenty finansowe	67
5.5.4. Instrumenty społeczne	67
5.5.5. Instrumenty kontrolne	68

1. WSTĘP

Sochaczew jest położony w zachodniej części województwa mazowieckiego, blisko geograficznego środka Polski, w niewielkiej odległości od głównych miast centralnej Polski – ok. 50 km na zachód od Warszawy, 70 km na północny-wschód od Łodzi i 60 km na południowy-wschód od Płocka. Obszar miasta wynosi 2 613 ha, ludność liczy 36 885 mieszkańców.

Sochaczew leży nad Bzurą, a w jego pobliżu rozciągają się Puszcza Kampinoska, Puszcza Bolimowska i Lasy Młodzieszzyńskie. Przez miasto przebiegają drogi krajowe 50 i 92 oraz europejska magistrala kolejowa E-20 relacji Warszawa – Berlin.

Miasto, jako historyczna stolica Ziemi Sochaczewskiej, posiada bogatą tradycję, jest siedzibą dwóch muzeów - Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą oraz Muzeum Kolei Wąskotorowej, które posiada imponującą kolekcję taboru wąskotorowego – największą w Polsce. Przy Muzeum funkcjonuje zabytkowa kolej wąskotorowa na linii Sochaczew – Wilcze Tułowskie, na skraju Puszczy Kampinoskiej.

Niniejszy „Program opieki nad zabytkami dla Gminy Miasta Sochaczew” ma umożliwić planowe i metodyczne działania władz gminnych na rzecz środowiska kulturowego gminy w latach 2016-2020. Pierwsze rozdziały dotyczą kontekstu prawnego związanego z ochroną zabytków, w tym także ustaleń prawa lokalnego odnoszącego się bezpośrednio do tej dziedziny. Następnie opisany jest w skrócie stan dziedzictwa kulturowego miasta. Na podstawie analizy tych danych konstruowany jest następnie harmonogram działań, których realizacja będzie krokiem do poprawy stanu środowiska kulturowego.

Dbłość o oryginalną substancję zabytkową, a także nawiązujący do tradycji sposób rozwoju przestrzennego, są nakazami chwili dla władz gminnych. Istnieje bowiem niebezpieczeństwo zakłócenia ładu przestrzennego Sochaczewa, co może mieć negatywny wpływ na jakość życia mieszkańców gminy.

1.1. PODSTAWA PRAWNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowią:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483 w przepisach art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86)

Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2016. 446 j.t.)

Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.

- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j., Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.).

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome - krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy;
- uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- utworzenie parku kulturowego przez Radę Gminy na podstawie uchwały;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 tej Ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez Sejmik Województwa, Radę Powiatu i Radę Gminy (art. 87.3). Na poziomie powiatu, województwa i gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art. 87.1.), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub Radzie Gminy (art. 87.5), a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87.6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j., Dz. U. z 2015 r. poz. 122 z późn. zm.)

Zgodnie z zapisami Ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko sporządzana przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów powinna: *„określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: (...) „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”.*

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (T.j., Dz. U. z 2015 r. poz. 199 z późn. zm.)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględniania się:

„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) „stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 10).

Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać:

(...) „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j., Dz. U. 2013 r. poz. 1409 z późn. zm.)

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając:

„ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.

- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j., Dz. U. 2015 r. poz. 1774 z późn. zm.)

Jednym z wymienionych celów publicznych jest

„(..)opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste,

obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (T.j., Dz. U. z 2015 r. poz. 1651)

Ustawa określenie „tereny zieleni” definiuje, jako *„tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym”*. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (T.j., Dz. U. z 2012 r. poz. 406 z późn. zm.)

W Ustawie zapisano, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury

i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań.

Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

- Akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j., Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.):

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015 poz. 1789)

Rozporządzenie określa sposób i tryb wydawania pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Określa również sposób i tryb wydawania pozwoleń na przemieszczenie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku, umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych

i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, prowadzenie badań archeologicznych, wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku. Rozporządzenie określa też kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prowadzenia prac restauratorskich, prowadzenia badań konserwatorskich, prowadzenia badań architektonicznych oraz prowadzenia badań archeologicznych, dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi oraz wykonujące nadzór inwestorski, przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, standardy, jakim powinna odpowiadać dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich, przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków, oraz badań archeologicznych.

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661)

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia rejestru zabytków, krajowej ewidencji zabytków, wojewódzkich ewidencji zabytków, gminnych ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rejestr zabytków prowadzi się w trzech księgach (A – zabytki nieruchome, B – zabytki ruchome oraz C – zabytki archeologiczne) o określonych wymiarach (46x30). Przedstawione zostały dokładne informacje o tym, co powinno się znajdować w karcie zabytku nieruchomego, ruchomego i archeologicznego oraz w karcie adresowej zabytku i w karcie informacyjnej wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zostały też przedstawione w załączeniu przykładowe karty dla wszystkich wymienionych wcześniej kart.

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2014 r. poz. 399)

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków udzielają organy wymienione w art. 74 ustawy z dnia 23

lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wniosek składa właściciel lub posiadacz zabytku do:

1. urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, o dotację udzielaną przez ministra;
2. wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, właściwego dla miejsca położenia albo przechowywania zabytku o dotację udzielaną przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W pierwszym wypadku istnieją trzy terminy składania wniosków:

- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku,
- do dnia 31 października roku poprzedzającego realizację prac, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone,
- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone;

Wnioski składane do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków muszą być dostarczone do:

- dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku
- dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone

Rozporządzenie określa również dokładne informacje o tym, co powinno znaleźć się we wniosku.

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153)

Rozporządzenie określa kierunki, jakie mają powziąć odpowiednie organy państwowe i instytucje na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Główny cel został określony następująco ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem

lub zaginięciem. Przedstawia również kroki mające na celu zmniejszenie ryzyka nieszczęśliwych wypadków tj. pożar, zwarcie instalacji technicznej. Zaleca przygotowanie planów ochrony zabytków na wypadek:

- pożaru;
- powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn;
- wichury;
- katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej;
- demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu;
- ataku terrorystycznego;
- konfliktu zbrojnego.

Dokładane zalecenia, kto przygotowuje plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych określa w całości § 4:

1. Plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).
2. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu.
3. Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa.
4. Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wojewódzki konserwator zabytków, w uzgodnieniu z wojewodą i Szefem Obrony Cywilnej Kraju.
5. Krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. Nr 124, poz. 1304)

Rozporządzenie określa sposób, w jaki należy złożyć wniosek o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”, w jaki zostaje wręczona, noszenia oraz wygląd odznaki. Wymagania formalne wniosku sprawdza Generalny Konserwator Zabytków, wystawia też opinię. Odznaka jest dwustopniowa: złota – wyższy stopień oraz srebrna – niższy stopień. Minister lub upoważniona przez niego osoba wręcza wyróżnionemu odznakę w Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków lub w czasie innych uroczystości związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510)

Rozporządzenie określa tryb składania wniosków na jednorazowy lub wielokrotny, stały bądź czasowy wywóz zabytku poza granicę. Oględzinami zabytku zajmuje się wojewódzki konserwator zabytków. Po zakończeniu czynności przesyła ustalenia wraz z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Paragraf 17 informuje o tym, że „Zezwolenia, pozwolenia i zaświadczenia na wywóz zabytków za granicę lub przedmiotów o cechach zabytków wydane na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów zachowują ważność, wyłącznie na wywóz z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, na czas określony w tych dokumentach”.

1.2. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Gminny program opieki nad zabytkami służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Ustala się w nim rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Zgodnie z art. 85 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2014,1446 j.t. z późn.zm.): *W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności cele i kierunki działań oraz*

zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

2. UWARUNKOWANIA FORMALNO – PRAWNE, INSTYTUCJONALNE I PROGRAMOWE FUNKCJONOWANIA OCHRONY ZABYTKÓW W GMINIE MIASTO SOCHACZEW.

Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j., Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.).

W myśl art. 87 tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

2.1. Definicje

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w gminnym programie opieki nad zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j., Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.), przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;

3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;

4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

2.2. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j., Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. zabytki nieruchome będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi;
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
- c) dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego;
- d) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;
- e) cmentarzami;
- f) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
- g) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2. zabytki ruchome będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 642);
- e) instrumentami muzycznymi;
- f) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
- g) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3. zabytki archeologiczne będące w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;

b) cmentarzyskami;

c) kurhanami;

d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6. ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. uznanie za pomnik historii;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2.3. Opieka nad zabytkami, jako zadanie własne gminy

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j., Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2016.446 j.t.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art. 22, pkt. 4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art. 18 i art. 19 nakazujących uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania. Ponadto w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust. 1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej

decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

W artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe obowiązki samorządu dla zabytków objętych ochroną, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu. Ponadto art. 81 i art. 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, iż wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. Ust. 1. mówi, iż do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. Ust. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

2.4 STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W SFERZE OCHRONY ZABYTKÓW.

Ważnym elementem planowania strategicznego jest określanie zadań i konstruowanie priorytetów do realizacji celów krótko- i długofalowych. Politykę państwa w sferze kultury wyznacza **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020**, zawierająca

analizę prawną, ekonomiczną, instytucjonalną i organizacyjną w dziedzinie kultury. Na podstawie **Narodowej Strategii** Ministerstwo Kultury opracowało **Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2020”**. Program określa cele państwa w zakresie ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Cel strategiczny programu: intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Cele częściowe:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem zagranicę.

Podprogramy, priorytety i działania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”.

PRIORYTET 1

Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1.

Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Głównym celem działania jest dostosowanie sfery ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej.

Celami częściowymi są:

- 1) Poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków.
- 2) Wzmocnienie roli ośrodków dokumentacji zabytków.
- 3) Zrównoważone „urynkowanie zabytków”.
- 4) Wykształcenie zachęt dla przedsiębiorców i osób fizycznych do inwestowania w zabytki.

Działanie 1.2.

Kompleksowa rewitalizacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

Działanie to objęło dwa projekty:

- 1) Program „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”.
- 2) Program: „Promesa Ministra Kultury”.

PRIORYTET 2

Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działanie 2.1.

Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie będzie realizowane poprzez:

- 1) podnoszenie wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 2) podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków;
- 3) powołanie zespołu naukowego zajmującego się badaniami naukowymi w sferze wpływu zachowania i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-ekonomiczny regionów;
- 4) promowanie zachowania dziedzictwa kulturowego wsi poprzez aktywizację społeczności wiejskich (realizacja programu „Ochrona ginących zawodów”).

Działanie 2.2.

Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

Działanie będzie realizowane poprzez wdrożenie programu „Absent Patrymonium”.

Program przewiduje budowę sieci informacji wirtualnej o zabytkach wywożonych i zaginionych.

2.5. PROBLEMATYKA OCHRONY ZABYTKÓW W SYSTEMIE ZADAŃ STRATEGICZNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU.

2.5.1. RELACJE GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego obejmuje 3 cele strategiczne powiązane z 5 celami pośrednimi. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Cele pośrednie stanowią punkty odniesienia dla kierunków działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym celom pośrednim. Celów pośrednich i związanych z nimi grup kierunków działań jest pięć:

1. Rozwój kapitału społecznego.
2. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki.
3. Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy.
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych.
5. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Sochaczew największe znaczenie mają następujące cele pośrednie oraz kierunki działań:

CEL POŚREDNI 1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO.

Kierunek działania 1.5. – Dążenie do poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych,

a w nim działanie:

- wspieranie inicjatyw związanych z poprawą standardów zamieszkania poprzez modernizację i rewitalizację starej zabudowy i osiedli wielkopłytowych (m. in. wyposażenie w wodociąg, kanalizację, zmianę sposobu ogrzewania, termoizolację).

CEL POŚREDNI 4. AKTYWIZACJA I MODERNIZACJA OBSZARÓW POZAMETROPOLITALNYCH.

Kierunek działania 4.3. – Budowa i rozwój infrastruktury społecznej.

- dalsze kształtowanie zaplecza instytucjonalnego i bazy materialnej dla rozwoju kultury i turystyki oraz sportu i kultury fizycznej;

CEL POŚREDNI 5. ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO ORAZ KSZTAŁTOWANIE WIZERUNKU REGIONU.

Kierunek działania 5.1. – Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i integracji regionalnej.

Działania:

- organizowanie kursów doskonalących wiedzę w zakresie znajomości regionu, z myślą o wykorzystaniu jej w rozwoju turystyki;
- wydawanie broszur i informatorów, prasy lokalnej i regionalnej, promujących walory gmin, powiatów i regionu.

Kierunek działania 5.3. – Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Działania:

- wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;
- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz ich włączenie do sieci w sąsiednich województwach;
- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych na rzecz rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych (w tym zwłaszcza w oparciu o unikalne walory najważniejszych ciągów

ekologicznych, takich jak dolina Wisły), przy jednoczesnym upowszechnianiu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;

- rozbudowanie zaplecza turystycznego (m. in. hoteli, pensjonatów, schronisk młodzieżowych);
- promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczanie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego np. porty, przystanie, stacje, ośrodki turystyki wodnej;
- rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej;
- utworzenie, we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego, dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno-wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie;
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocja;
- promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechniania wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki;
- promowanie bogactwa Kampinoskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych, unikalnych tradycji: kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej;
- wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności sprzyjającej integracji Mazowsza, jako regionu o bogatej historii, wartościach przyrodniczych i wyrazistej tożsamości;
- wspieranie działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa Mazowieckiego w Brukseli, które umożliwi efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej;
- zorganizowanie Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych;
- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych;
- wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku regionu w mediach.

Kierunek działania 5.4. – Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu działania:

- utworzenie instytucjonalnych ram, np. za pomocą regionalnego systemu certyfikacji, dla wspierania rozwoju marek regionalnych (np. tradycyjnych produktów żywnościowych czy produktów turystycznych);
- wspieranie organizacji i stowarzyszeń regionalnych i lokalnych, które nie tylko kultywują wartości tradycyjne, ale również kreują aktywne postawy społeczne, lokalny patriotyzm, a także integrują społeczności lokalne w dostosowywaniu się do nowych warunków społeczno-gospodarczych;
- ochrona i promocja, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikalnej drewnianej zabudowie letniskowej położonej wzdłuż tzw. linii otwockiej), cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast;
- promocja unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem;
- wspieranie rozwoju dziedzin nauki, w tym humanistycznych, mających istotny wpływ na zachowanie i popularyzację dziedzictwa kulturowo-historycznego Mazowsza;
- kreowanie regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej;
- pielęgnowanie i kultywowaniu lokalnych tradycji i zwyczajów, znajomości historii regionu;
- wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji kulturalnej, promującego dziedzictwo kulturowe i tradycję, funkcjonującego jako portal internetowy, dzięki któremu podawane będą informacje o wydarzeniach kulturalnych, wystawach, targach regionalnych, krajowych i zagranicznych promujących Mazowsze;
- promocja odrębności historyczno-kulturowej Mazowsza, nurtów kultury ludowej i wysokiej, dążąc do zahamowania pogłębiającej się dysproporcji między nimi poprzez aktywne wsparcie ośrodków i środowisk lokalnych, a także poprawę dostępu do kultury skupionej w Warszawie dla ludności spoza stolicy;
- organizowanie okolicznościowych i stałych imprez lokalnych (targów, festiwali, konkursów);
- podjęcie szerszych działań promocyjnych wśród regionów polskich i europejskich;
- prezentowanie szerokiej oferty związanej z kulturą regionu (obrzędy, rękodzieło, tradycje, kapele i zespoły folklorystyczne) oraz opracowanie katalogu ofert produktów regionalnych;

- ekspozycja regionalnych produktów ekologicznych i turystycznych, uwzględniających lokalne tradycje (przykładowo palmy kurpiowskie, wycinanki kołbielskie, czy strój łowicki), związanych z krajobrazem (wierzba, bocian) lub kulturą (Chopin i Żelazowa Wola);
- upowszechnianie wiedzy o regionie poprzez organizowanie seminariów, debat, dyskusji oraz imprez.

Kierunek działania 5.5. – Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa, w tym działania:

- współpraca międzynarodowa prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego – jej zakres i formy wyznaczają ramy kompetencyjne poszczególnych szczebli samorządów, a dotyczyć będzie:
 - wymiany doświadczeń w tworzeniu skutecznie działających samorządów;
 - wymiany gospodarczej i ofert inwestycyjnych, kultury, edukacji i sportu oraz promocji;
 - tworzenia silnego obrazu regionu na arenie międzynarodowej, poprzez promocję walorów kulturowych, środowiskowych, gospodarczych i innych;
 - tworzenie na szczeblu lokalnym współpracy partnerskiej małych i średnich przedsiębiorstw oraz innych podmiotów;
 - wspieranie realizacji inicjatywy turystyczno-rekreacyjnej „Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza” w ramach Europejskich szlaków rowerowych EuroVelo i Greenways;

2.5.2. RELACJE GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI” Z PLANEM ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, jako element regionalnego planowania strategicznego ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa mazowieckiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju.

Wśród celów planu najważniejsze dla ochrony środowiska kulturowego są:

(...)

2. *Zapewnienie zrównoważonego i harmonijnego rozwoju województwa poprzez zachowanie właściwych relacji pomiędzy poszczególnymi systemami i elementami zagospodarowania przestrzennego.*

A jednym ze sposobów jego realizacji jest:

- *Ochrona dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i ładu przestrzennego.*

3. *Zwiększenie konkurencyjności regionu i poprawa warunków życia.*

Cel ten realizowany będzie m.in. przez:

- *Wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych dla celów turystyczno-rekreacyjnych.*

W rozdziale „Polityka przestrzenna województwa” (podrozdział „Ochrona i wykorzystanie wartości kulturowych”) jako cel polityki w zakresie ochrony i wykorzystania wartości kulturowych wskazano kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza. Cel ten ma być realizowany m.in. poprzez ochronę obszarów o najcenniejszych walorach krajobrazu kulturowego i historycznego.

W sferze kultury niematerialnej polityka województwa ma być realizowana poprzez:

- propagowanie wiedzy o regionie i małych ojczyznach;
- pielęgnowanie odrębności kulturowej i wspieranie twórczości ludowej;
- promowanie walorów kulturowych regionu oraz regionalnego folkloru poprzez różne formy organizacji imprez folklorystyczno-kulturowych oraz informacje w mediach i wydawnictwach docierających do szerokiej rzeszy odbiorców;
- edukację w zakresie historii regionu i jego tożsamości kulturowej;
- wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększenia możliwości edukacyjnych;
- zapoznanie się z dorobkiem kultury regionalnej i spuścizny kulturowej;

**2.5.3. NAJISTOTNIEJSZE DLA GMINNEGO „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI”
USTALENIA „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA
MAZOWIECKIEGO NA LATA 2012-2015”.¹**

„Program opieki nad zabytkami woj. mazowieckiego” ustala następującą hierarchię celów i działań:

Cele, kierunki działań i działania.

**Cel 1. Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu.
Stworzenie trwałych warunków dla poprawy stanu zachowania krajobrazów
kulturowych i zabytków oraz ciągłości dziedzictwa kulturowego.**

Kierunki działań i działania.

1.1. Ochrona i zachowanie wartości dziedzictwa materialnego:

- rewaloryzacja i rewitalizacja zdegradowanych obiektów i obszarów historycznych,
- zapobieganie niszczeniu cennych obiektów, w tym zabezpieczenia przed pożarem, zalaniem, kradzieżą itp.,
- dbałość o obiekty zabytkowe pozostające w zasobach samorządu województwa,
- wspieranie działań właścicieli i zarządców najcenniejszych zabytków regionu (o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym) w działaniach służących ich utrzymaniu w jak najlepszym stanie,
- ochrona i zachowanie obiektów zagrożonych/szczególnych: architektury drewnianej, dworskiej, przemysłowej, obiektów budownictwa obronnego,
- wypracowanie wspólnie z samorządami lokalnymi programów ochrony zabudowy drewnianej (wiejskiej, małomiasteczkowej i uzdrowiskowej),
- tworzenie płaszczyzny współpracy różnych podmiotów na rzecz usuwania zagrożeń systemowych i konfliktów w sferze opieki nad zabytkami,
- stworzenie we współpracy z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków bazy dotyczącej zagrożonych zabytków.

¹ Załącznik do uchwały Nr 42/12 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 12 marca 2012 r. w sprawie „Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2012 -2015”.

1.2. Ochrona zabytków ruchomych:

- rozwój placówek muzealnych,
- wsparcie prywatnego muzealnictwa,
- ochrona i konserwacja zabytków ruchomych stanowiących element wystroju i wyposażenia (w tym świątyń),
- zapobieganie niszczeniu cennych obiektów, w tym zabezpieczenia przed pożarem, zalaniem, kradzieżą itp.

1.3. Ochrona zabytków archeologicznych:

- identyfikacja zabytków archeologicznych,
- wykonywanie zaleceń konserwatorskich podczas procesów inwestycyjnych,
- ochrona i zachowanie zagrożonych/szczególnych zabytków archeologicznych, cmentarzysk oraz posiadających własną formę krajobrazową.

1.4. Ochrona, dokumentacja i popularyzacja zasobów o szczególnej wartości decydujących o specyfice regionu (najcenniejszych i charakterystycznych):

- podniesienie rangi najcenniejszych zasobów dziedzictwa regionu - rozszerzenie listy miejsc objętych statusem pomnika historii,
- wspieranie i inicjowanie prac badawczych i dokumentacyjnych najcenniejszych obiektów zabytkowych regionu,
- promocja najcenniejszych i charakterystycznych dla regionu obiektów i obszarów zabytkowych,
- propagowanie i wspieranie działań służących szybkiej aktualizacji i uzupełnienia wojewódzkiej i gminnych ewidencji zabytków,
- promocja i wspieranie wdrażania nowoczesnych standardów badań interdyscyplinarnych;
- promocja badań nieinwazyjnych.

1.5. Ochrona i kreowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe, w tym komponowanych ciągów zieleni:

- rewitalizacja zabytkowych parków, ogrodów, układów zieleni komponowanej, zabytkowych alei,
- identyfikacja najcenniejszych krajobrazów kulturowych województwa (w regionalnych dokumentach planistycznych),

- wspieranie samorządów lokalnych w działaniach dotyczących tworzenia parków kulturowych,
- integracja systemów ochrony krajobrazu, przyrody i dziedzictwa kulturowego.

1.6. Kształtowanie i ochrona przestrzeni historycznych miast i wsi:

- kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca,
- rewitalizacja zabytkowych układów ruralistycznych i urbanistycznych, wypracowanie modelu wdrażania lokalnych programów rewitalizacji historycznych założeń urbanistycznych i ruralistycznych,
- rewaloryzacja zabytkowej zabudowy na obszarach historycznych,
- ochrona panoram zabytkowych miast i wsi,
- zachowanie osi widokowych i zapewnienie właściwej ekspozycji zabytków,
- ochrona i rewaloryzacja małej architektury i zespołów zieleni (komunalnej),
- propagowanie wzorców form budownictwa zgodnego z tradycją lokalną,
- dostosowanie nowej zabudowy do warunków krajobrazowych, lokalnych tradycji budowlanych i gabarytów zabudowy historycznej.

1.7. Rewitalizacja historycznych ośrodków życia kulturalnego:

- adaptacja zabytkowych dworów i pałaców na funkcje kulturalne, turystyczne i edukacyjne,
- wspieranie i promocja wydarzeń realizowanych w zabytkowych obiektach (dworach, pałacach, parkach, klasztorach, plebaniach, ośrodkach w zespołach przemysłowych).

1.8. Pielęgnowanie tradycji i lokalnego folkloru w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego:

- kontynuacja wsparcia i upowszechniania „ginących zawodów”,
- wspieranie i promocja twórczości artystycznej, ludowej,
- ochrona budownictwa ludowego w miejscu lokalizacji,
- podtrzymanie warunków dla wytwarzania tradycyjnych wyrobów kulinarnych,
- rozwój i promocja skansenów,
- upowszechnianie wydawnictw folklorystycznych (audio i video) wraz z przewodnikami i wydawnictwami o regionie.

1.9. Popularyzacja i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa:

- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego,
- promocja projektów zajmujących się digitalizacją i archiwizowaniem dokumentów i fotografii znajdujących się w rękach prywatnych,
- wspieranie rozwoju nowych form udostępniania zbiorów muzealnych,
- zwiększanie dostępności do zabytków poprzez warunkowanie dotacji do prac w obiektach, zabytkowych od publicznego udostępniania tych obiektów,
- prowadzenie portalu internetowego o wielowątkowym profilu na temat dziedzictwa kulturowego (w połączeniu z informacjami turystycznymi).

Cel 2. Kształtowanie tożsamości regionalnej. Kształtowanie tożsamości regionalnej poprzez wykorzystanie walorów zabytkowych.

Kierunki działań i działania.

2.1. Utrwalanie i kształtowanie świadomości mieszkańców o historii i zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym regionalnego i lokalnego oraz budowanie i pielęgnowanie wrażliwości na bogactwo przestrzeni kulturowej:

- wspieranie projektów edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu, w tym dziedzictwo kultury ludowej (m.in. gwarę mazowiecką) wprowadzanie ścieżki edukacji regionalnej na różnych poziomach nauczania,
- kształcenie nauczycieli oraz animatorów życia kulturalnego,
- tworzenie i rozwój ekspozycji regionalnych w instytucjach kultury,
- uwzględnianie w wojewódzkich dokumentach planistycznych, strategicznych i programowych uwarunkowań ochrony regionalnego dziedzictwa,
- wspieranie lokalnych inicjatyw w zakresie tworzenia w obiektach zabytkowych ogólnodostępnych ekspozycji związanych z osobami, wydarzeniami historycznymi i tradycją miejsca,
- wykorzystanie roli uczelni w edukacji społecznej dotyczącej regionalnego dziedzictwa - wsparcie programów badawczych.

2.2. Kształtowanie regionalnej dumy w oparciu o zabytki architektury i budownictwa, krajobraz kulturowy, wydarzenia historyczne oraz działalność wybitnych osób:

- organizacja konkursów dotyczących dziedzictwa i tradycji w celu rozwijania zainteresowań historią i dziedzictwem regionu,
- kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej,
- wykorzystanie tożsamości kulturowej jako elementu marketingowego,
- zamieszczanie w internecie wykazu obiektów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków wraz z uzasadnieniem ich wartości zabytkowych.

2.3. Wykorzystanie pamięci historycznej i zasobów dziedzictwa do integracji mieszkańców i stymulowania rozwoju - tworzenie przestrzennych ciągów inicjatyw:

- organizacja inscenizacji ważnych wydarzeń historycznych, zwłaszcza w miejscach i obiektach zabytkowych,
- organizacja imprez (plenerowych) związanych z promocją kultury ludowej oraz kultywowaniem tradycji,
- wspieranie oddolnych inicjatyw dotyczących popularyzacji dziedzictwa regionu.

2.4. Kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu (w ramach pasm turystyczno-kulturowych oraz wskazanych w PZPWM):

- stymulowanie aktywności kulturalnej społeczności historycznych miejscowości pełniących ważną rolę w układzie osadniczym oraz wyróżniających się bogactwem zasobów dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego),
- wspieranie stowarzyszeń i grup różnych podmiotów w zakresie zapewnienia im wkładu finansowego do udziału w projektach ukierunkowanych na promocję tradycji lokalnych i regionalnych,
- wykorzystanie bogactwa dziedzictwa kulturowego dla promocji ośrodków budowania tożsamości kulturowej.

2.5. Promocja walorów kulturowych regionu:

- publikacje popularno-naukowe poświęcone elementom dziedzictwa kulturowego regionu np. w ujęciu tematycznym: dziedzictwo przemysłowe, zabytki sakralne, budownictwo drewniane, sztuka ludowa,

- wydawnictwa albumowe poświęcone krajobrazom kulturowym i zasobom dziedzictwa o wyjątkowej wartości (najcenniejsze oraz decydujące o specyfice regionu),
- organizacja konferencji poświęconych dziedzictwu kulturowemu województwa mazowieckiego,
- cykle materiałów edukacyjnych i promocyjnych w prasie, radiu i telewizji,
- wdrażanie systemu informacji o dziedzictwie kulturowym regionu,
- wsparcie cyfryzacji i udostępniania w domenie publicznej materiałów promujących walory regionu.

Cel 3. Wzrost społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu. Budowanie klimatu społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

Kierunki działań i działania.

3.1. Stymulowanie działań służących ochronie obiektów zabytkowych i promowanie najlepszych przykładów takich działań:

- promowanie dobrych praktyk w zakresie konserwacji i rehabilitacji obiektów zabytkowych,
- premiowanie działań służących odzyskaniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem,
- organizowanie konkursów dla właścicieli obiektów zabytkowych, promujących właściwą opiekę nad obiektem oraz jego udostępnienie.

3.2. Edukacja społeczeństwa w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami :

- kreowanie liderów - społecznych opiekunów zabytków,
- szkolenia dla radnych, urzędników, właścicieli i użytkowników zabytków, organizacji pozarządowych, w zakresie opieki nad zabytkami, m. in. przez Departament Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego,
- upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli zabytków, organizacja szkoleń dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych,

- stymulowanie aktywnego i świadomego uczestnictwa w działaniach dotyczących rozwiązywania problemów związanych z opieką nad zabytkami np. poprzez organizację warsztatów.

3.3. Stymulowanie i intensyfikacja współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w działaniach na rzecz edukacji, promocji, podniesienia świadomości o zasobach i potrzebie zachowania dziedzictwa regionu:

- optymalizacja współpracy publiczno-prywatnej w działaniach dotyczących opieki nad zabytkami i rewitalizacji obszarów historycznych, z udziałem społecznych opiekunów zabytków i organizacji społecznych,
- tworzenie finansowych i pozafinansowych mechanizmów współpracy różnych podmiotów działających w sferze ochrony i promocji dziedzictwa regionu,
- włączenie organizacji pozarządowych w działania samorządu województwa służące opiece nad zabytkami.

Cel 4. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych. Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu poprzez wykorzystanie zabytków dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych.

Kierunki działań i działania.

4.1. Wspieranie podmiotów posiadających w swoich zasobach znaczną liczbę zabytków w działaniach służących efektywnemu zarządzaniu obiektami zabytkowymi:

- stymulowanie aktywności w pozyskiwaniu nowych źródeł finansowania prac remontowych i konserwatorskich,
- wypracowanie metod współpracy różnych instytucji (samorząd województwa, samorządy lokalne, służby konserwatorskie) w rozwiązywaniu głównych problemów właścicieli posiadających znaczne zasoby zabytków (instytucjonalnych),
- zwiększanie dostępności publicznej do obiektów pozostających w zasobach właścicieli (w pierwszej kolejności instytucjonalnych).

4.2. Stymulowanie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w obszarze przemysłów kultury i czasu wolnego:

- tworzenie warunków dla rozwoju przemysłów kultury opartych na dziedzictwie kulturowym,
- wspieranie i stymulowanie rozwoju turystyki kulturowej (miejskiej, pielgrzymkowej, wiejskiej, sentymentalnej, tematycznej np. industrialnej, archeologicznej),
- współpraca z organizatorami turystyki oraz zagospodarowania czasu wolnego.

4.3. Kształtowanie pasm turystyczno-kulturowych:

- wyznaczanie i promocja szlaków turystyki kulturowej w oparciu o atrakcje krajobrazowo-architektoniczne wzdłuż dolin rzecznych i historycznych linii kolejowych oraz sieć miast historycznych,
- tworzenie liniowych programów rozwoju turystyki w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego,
- organizacja ciągów wydarzeń w miejscowościach położonych na obszarach poszczególnych pasm,
- rozwój europejskich szlaków kulturowych na terenie województwa mazowieckiego,
- wypracowanie systemu identyfikacji obiektów i wskazań kierunkowych – publikacja regionalnych planów i map z umiejscowieniem obiektów włączonych do pasma turystyki kulturowej,
- publikacje promocyjne przygotowane w układzie pasm turystyczno-kulturowych.

4.4. Kreowanie produktów turystyki kulturowej w oparciu o tradycje historyczne:

- tworzenie warunków dla kreowania produktów turystycznych opartych o zasoby dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie tras i produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa wiejskiego i kultury ludowej,
- tworzenie tras i produktów turystycznych w oparciu o zabytki i tradycje historyczne (ziemiańskie, rycerskie, militarne, obronne), zasoby dziedzictwa archeologicznego,
- poprawa zagospodarowania istniejących szlaków kulturowych,
- wykorzystanie miejsc związanych z pobytem sławnych osób (malarzy, rzeźbiarzy, pisarzy, naukowców i innych) dla rozwoju turystyki - tworzenie szlaków kulturowych i produktów turystycznych związanych z wielkimi osobistościami Mazowsza,

- stymulowanie samorządów do tworzenia infrastruktury towarzyszącej, zwiększającej dostępność obiektów zabytkowych.

4.5. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego i regionalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno-historycznych w miejscach zabytkowych:

- wykorzystanie obiektów zabytkowych jako scenerii widowisk, spektakli i koncertów,
- rozwój skansenów (w tym archeologicznych), wprowadzanie funkcji związanych z wypoczynkiem, rekreacją,
- propagowanie wykorzystania zadań opieki nad zabytkami dla generowania nowych miejsc pracy.

4.6. Adaptacja obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych:

- identyfikacja obiektów pełniących i mogących pełnić funkcje kulturalne, edukacyjne, turystyczne i społeczne, stworzenie katalogu obiektów do adaptacji,
- wykorzystanie potencjału obszarów i obiektów przemysłowych, obronnych dla ich adaptacji na inne cele z preferencją funkcji społecznych/publicznych,
- wspieranie tworzenia „sieci” obiektów zabytkowych wykorzystywanych na cele kulturalne.

4.7. Propagowanie korzyści płynących z wykorzystania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dla rozwoju regionalnego i lokalnego:

- promocja dobrych praktyk w zakresie działań dotyczących rewitalizacji historycznych miast i wsi,
- propagowanie tradycyjnych technik budowlanych i form architektonicznych,
- wspieranie rozwoju turystyki (w tym agroturystyki) opartej o zasoby naturalnego i kulturowego dziedzictwa regionu.

2.6. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MIASTA SOCHACZEW.

2.6.1. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MIASTO SOCHACZEW.²

KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DÓBR KULTURY.

Spośród najważniejszych celów i kierunków działań, jakie wytycza potrzeba ochrony dziedzictwa kulturowego wymienić należy:

Bezwzględna ochrona i wyeksponowanie zabytków kubaturowych, zabytkowych parków, alei oraz zespołów dworsko-parkowych wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustalenie w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego indywidualnych stref ochrony konserwatorskiej dla ww. zabytków, w których zabudowa wymagać będzie uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów budowlanych obiektów kubaturowych zlokalizowanych w strefach ekspozycji obiektów zabytkowych. Każdorazowe przeprowadzanie w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego szczegółowego wartościowania wymienionych obiektów postulowanych do objęcia ochroną konserwatorską i (w zależności od wyników tego wartościowania) ewentualne formułowanie szczególnych warunków zabudowy i zagospodarowania wynikających z potrzeby ochrony dóbr kultury.

² Załącznik nr 1 do Uchwały IV/25/02 Rady Miejskiej w Sochaczewie z dnia 30 grudnia 2002 r.

Wykluczenie jakichkolwiek inwestycji bez uprzedniego przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych na obszarach szczególnie cennych stanowisk archeologicznych o następujących numerach (wg AZP):

- 56-59/12-1 - cmentarzysko kultury przeworskiej (wpisane do rejestru zabytków pod poz. 804/68) przy ul. Źródłowej,
- 56-59/14-2 - cmentarzysko szkieletowe i relikty zabudowy kościelnej, tzw. „Poświętne” przy ul. Farnej,
- 56-59/30-14 - cmentarzysko kultury przeworskiej przy ul. Staszica na terenie Szkoły Podstawowej nr 4;

Wykluczenie jakichkolwiek inwestycji bez uprzedniego przeprowadzenia sondażu archeologicznych lub ustanowienia nadzorów archeologicznych (w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków) na obszarach pozostałych (poza trzema wyżej wymienionymi) stanowisk archeologicznych.

Uzgodnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich prac inwestycyjnych w obszarze szczególnej ochrony tożsamości kulturowej obejmującym historyczne centrum miasta.

Opracowanie i realizacja specjalnego programu rewitalizacji historycznego rynku i najbliższych terenów do niego przyległych p.n. „Rewitalizacja centrum Sochaczewa”.

2.6.2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE ZE STRATEGII ROZWOJU GMINY MIASTO SOCHACZEW NA LATA 2016 – 2024.³

Cel główny:

Rozwój Gminy Miasto Sochaczew w sposób zrównoważony, poprzez dynamiczny wzrost gospodarczy, nieustanną rozbudowę infrastruktury technicznej, silne i wzajemnie wspierające się społeczeństwo, świadome wysokich walorów swojego miejsca zamieszkania.

³ Obecnie trwają konsultacje społeczne dotyczące projektu aktualizacji „Strategii Rozwoju Miasta Sochaczew na lata 2016-2024”

Cele strategiczne:

Mając do dyspozycji zdefiniowane cele strategiczne, odnoszące się do głównych obszarów tematycznych zaplanowanych do realizacji w ramach Strategii, można przystąpić do sformułowania celów operacyjnych. Cele operacyjne stanowią doprecyzowanie zaprezentowanych w poprzednim rozdziale: misji, wizji i celów strategicznych. Odnoszą się one do konkretnych obszarów działalności miasta, stanowiąc ogólną definicję działań podejmowanych przez samorząd lokalny w ramach Strategii Rozwoju. Każdemu z celów operacyjnych przyporządkowany został katalog kierunków działań, pełniących rolę zaprogramowanych czynności, których realizacja postępowała będzie w miarę wdrażania postanowień dokumentu Strategii.

Cel strategiczny 1. Dynamiczny wzrost działalności gospodarczej podstawą rozwoju lokalnego

- Cel operacyjny 1.1.

Tworzenie warunków do rozwoju lokalnej działalności gospodarczej

- Cel operacyjny 1.2.

Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej miasta

- Cel operacyjny 1.3.

Rozwój turystyki w oparciu o walory przyrodnicze i historyczne;

Cel strategiczny 2. Wysoka jakość infrastruktury technicznej, uporządkowana przestrzeń publiczna oraz dbałość o środowisko przyrodnicze wizytówką miasta.

- Cel operacyjny 2.1. Stworzenie sieci komunikacyjnej realizującej potrzeby uczestników ruchu kołowego i pieszego

- Cel operacyjny 2.2. Rozbudowa i modernizacja pozostałej infrastruktury technicznej

- Cel operacyjny 2.3. Wysoki poziom zasobu mieszkaniowego

- Cel operacyjny 2.4. Odpowiednie zagospodarowanie parków oraz miejsc odpoczynku i rekreacji

- Cel operacyjny 2.5. Dbanie o czystość i uporządkowanie przestrzeni publicznych

- Cel operacyjny 2.6. Dbłość o wysoką jakość środowiska przyrodniczego

Cel strategiczny 3. Wysoki poziom usług związanych z pomocą społeczną

- Cel operacyjny 3.1. Wysoki poziom usług związanych z pomocą społeczną

- Cel operacyjny 3.2. Aktywizacja zawodowa i przeciwdziałanie bezrobociu

- Cel operacyjny 3.3. Zapewnienie dzieciom i młodzieży alternatywnych form spędzania czasu
- Cel operacyjny 3.4. Działania na rzecz społecznej integracji osób starszych
- Cel operacyjny 3.5. Ochrona, promocja oraz poprawa stanu zdrowia i związanej z nim jakości życia mieszkańców oraz zmiana świadomości na prozdrowotną
- Cel operacyjny 3.6. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w mieście
- Cel operacyjny 3.7. Zapewnienie dostępności do usług edukacyjnych na wysokim poziomie

Cel strategiczny 4. Stworzenie dogodnych warunków do życia i rozwoju wszystkim grupom społecznym, budowanie patriotyzmu lokalnego

- Cel operacyjny 4.1. Rozwój współpracy z organizacjami pożytku publicznego
- Cel operacyjny 4.2. Rozbudowa i promocja oferty kulturalnej miasta
- Cel operacyjny 4.3. Zapewnienie dogodnych warunków uprawiania sportu i promocja aktywności ruchowej
- Cel operacyjny 4.4. Rozwój świadomości ekologicznej i potrzeby dbałości o własne otoczenie
- Cel operacyjny 4.5. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie miasta
- Cel operacyjny 4.6. Zapewnienie wysokiej jakości usług z zakresu administracji publicznej

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY MIASTA SOCHACZEW.

3.1. RYS HISTORYCZNY.

Najstarsze ślady osadnictwa w Sochaczewie pochodzą z mezolitu i neolitu – w Boryszewie i Karwowie znaleziono ceramikę, narzędzia krzemienne i toporek kamienny. W Trojanowie odkryto ponad 220 pochówków ciałałpalnych. Cmentarz użytkowany był od około V do I w. p. n. e. Podobne stanowisko odkryto w Chodakowie – Zwierzyńcu, gdzie znaleziono 26 grobów ciałałpalnych – popielnicowych i jamowych. Z I i II w. pochodzą znaleziska rzymskich monet z Boryszewa. W rejonie „Poświętnego” odkryto relikty zabudowy kościelnej i cmentarzysko szkieletowe.

Sochaczew pojawia się po raz pierwszy w źródłach w 1138 r., w związku ze śmiercią Bolesława Krzywoustego w miejscowym klasztorze benedyktynów. Pod 1221 r. wymieniony jest kasztelan sochaczewski Falanta. Sochaczew był wówczas siedzibą kasztelanii – podstawowej jednostki administracyjnej w ramach poszczególnych księstw dzielnicowych aż do wprowadzenia starostw w XIV w. Siedzibą kasztelana sochaczewskiego był gród drewniano-ziemny, a wokół grodu rozwinęła się osada targowa na skrzyżowaniu ważnych szlaków handlowych. Zgodnie z badaniami archeologicznymi wzgórze zamkowego drewniano-ziemny gródek obronny został wzniesiony na początku XIII w. W połowie XIV wieku gródek został przebudowany na murowany gotycki zamek. W I połowie XIII w. zbudowano kościół dominikanów pw. św. Mikołaja (tam, gdzie stoi obecnie kościół św. Wawrzyńca) oraz kościół farny pw. św. Wawrzyńca na Poświętnem. Oba kościoły zostały konsekrowane w 1257 r.

W 1231 r. Konrad Mazowiecki uwolnił wsie biskupstwa poznańskiego w ziemi sochaczewskiej od opłat i powinności książęcych (*Conradus dux Mazovie 1231 absolvit homines villarum Poznaniens. ecclesiae, quae in terris de Sochaczew, Czersk et Skrzywno sunt sitae, ab exactionibus et servitiis sibi debitis* – Kodeks Dyplomatyczny Wielkopolski). Dokument ten świadczy, o tym Sochaczew był wówczas stolicą ziemi. Ziemia była nadrzędną wobec kasztelanii i niższą niż księstwo jednostką podziału terytorialnego. Ziemia sochaczewska wchodziła wówczas w skład rawskiej dzielnicy książęcej. Dzieliła się na powiaty sądowe sochaczewski i mszczonowski.

W 1377 r. na zjeździe w Sochaczewie książę Siemowit III zatwierdził pierwszy zbiór prawa pisanego na Mazowszu – pierwszy z tzw. „Statutów Mazowieckich”. Siemowit III przeprowadził również reformę administracyjną księstwa ustanawiając – za przykładem Królestwa Polskiego – urząd starosty.

Siemowit IV, książę na Rawie, Płocku, Sochaczewie, Gostyninie, Płońsku, Wiźnie i Bełzie gościł na zamku sochaczewskim króla Polski i swojego szwagra Władysława Jagiełłę po bitwie grunwaldzkiej, a wcześniej Zawiszę Czarnego z Garbowa, który ogłosił rozpoczęcie tzw. wielkiej wojny z Zakonem. Siemowit IV był księciem szczególnie zasłużonym dla Sochaczewa, któremu nadał liczne przywileje. Po śmierci w 1462 r. Władysława II Płockiego ostatniego przedstawiciela linii książąt mazowieckich wywodzących się od Siemowita IV ziemie rawska i gostynińska zostały włączone do Korony. W 1476 r. król Kazimierz Jagiellończyk przybył do Sochaczewa i inkorporował także (wbrew sprzeciwom książąt mazowieckich z linii warszawskiej) ziemię sochaczewską do Korony Królestwa Polskiego. Została ona włączona do województwa

rawskiego. Sochaczew miał w I Rzeczypospolitej status starostwa grodowego. Usytuowanie Kościoła sochaczewskiego w ramach administracji kościelnej pozostawało bez zmian aż do rozbiorów – dekanat sochaczewski należał do archidiakonatu warszawskiego diecezji poznańskiej.

Sochaczew uzyskał prawa miejskie przed 1368 r. (występuje wtedy w źródłach, jako miasto). W mieście istniały 22 cechy, co na tle innych mniejszych miast świadczy o znacznym rozwoju rzemiosła. W XV i XVI w. trwał dalszy rozwój gospodarczy miasta. Kupcy sochaczewscy mieli prawo do wolnej sprzedaży towarów na jarmarkach lubelskich i ruskich, prowadzili handel zbożowy z Gdańskiem. Miasto uzyskało prawa propinacyjne oraz przywilej wybudowania mostu na Bzurze, z drewna pochodzącego z lasów królewskich, i pobierania z niego cła. Wg lustracji z 1564 r. w Sochaczewie było 211 rzemieślników 13 specjalności, w tym 60 piekarzy i 24 sukienników. Było to, zatem miejscowość o charakterze prawdziwie miejskim, w którym rzemiosło odgrywało większą rolę niż uprawa roli, tak charakterystyczna dla małych miasteczek. Miasto miało przywilej na organizację dorocznego jarmarku. W XVI w. Sochaczew był zaliczany do II kategorii – *civitas et oppida secundi ordinis* – spośród czterech kategorii miast. Pod koniec wieku liczył ok. 3 tysięcy mieszkańców.

Na przełomie XVI i XVII w. dobra passa miasta została przerwana cyklem kilku pożarów, które strawiły drewnianą zabudowę. Szczególnie pamiętne były wielkie pożary z roku 1602, 1619 i 1630. W połowie XVII w. „potop” szwedzki oraz najazd siedmiogrodzki doprowadził do trwałego upadku miasta. Został zniszczony zamek sochaczewski wraz z archiwum grodzkim i ziemskim ziemi sochaczewskiej. W 1661 r. w Sochaczewie zamieszkanym było jedynie 13 domów. Wielka wojna północna z początku XVIII w., i wywołany przez nią głód oraz epidemia dżumy ponownie spustoszyły odradzające się miasto. I połowa XVIII w. charakteryzowała się masowym napływem Żydów do opustoszałego miasta, którzy od połowy tego stulecia stanowili już większość mieszkańców. W 1725 r. August II zatwierdził ich przywileje.

Na koniec panowania Augusta II i czasy Augusta III przypada ożywienie gospodarcze i powolna odbudowa kraju. Również Sochaczew objęły te pozytywne trendy. W latach 1748-1784 przebudowano klasztor i kościół dominikanek oraz kościół dominikanów. Został też częściowo odbudowany zamek. Niestety działania wojenne podczas powstania kościuszkowskiego ponownie poważnie dotknęły miasto.

W 1795 r., w wyniku trzeciego rozbioru Polski, Sochaczew przeszedł pod panowanie pruskie. Przeprowadzony przez władze pruskie spis ludności wykazał, że Sochaczew zamieszkiwały 1152 osoby, w tym 997 Żydów. W mieście prowadziło działalność 133 rzemieślników, w tym 50 krawców. Miasto liczyło jedynie 148 budynków, w przytłaczającej większości drewnianych. Większość budynków znajdowała się w bardzo złym stanie. Nad dwoma odnogami Bzury przerzucone były drewniane mosty, funkcjonował także młyn wodny.

W 1807 r. Sochaczew znalazł się w granicach Księstwa Warszawskiego, a w 1815 – kadłubowego Królestwa Polskiego (tzw. Kongresowego). W latach 1808 i 1818 wielkie pożary ponownie strawiły znaczną część drewnianej zabudowy.

W czasach Królestwa Kongresowego dzięki dobremu położeniu na trakcie łączącym Warszawę z Prusami nastąpił szybki rozwój miasta. Po niszczącym pożarze z 1818 r. władze Królestwa zainicjowały odbudowę Sochaczewa. Do powstania i realizacji planów odbudowy przyczynił się Rajmund Rembieliński Prezes Komisji Województwa Mazowieckiego, inicjator budowy przemysłu włókienniczego w Łodzi, Zgierzu i Gostyninie, Łęczycy i Ozorkowie. Wytyczono nowe ciągi uliczne, na Bzurze zbudowano groblę i most, zorganizowane zostało nowe targowisko (ul. Trojanowska). W latach 1819 - 23 wybrukowano rynek i kilka ulic, wybudowano rzeźnię i murowaną łaźnię. W 1828 r. zbudowany został ratusz (wg projektu Bonifacego Witkowskiego), a w 1833 r. kramnice (ul. Warszawska). Pryncypalna ulica miasta – Warszawska – uzyskała nową, murowaną zabudowę, m.in. pocztę, zajazd Rutkowskiego czy roгатkę miejską. W 1828 r. Sochaczew zamieszkiwało 2474 Żydów i 763 chrześcijan. Na 205 budynków 68 było murowanych.

Latem 1830 r. Fryderyk Chopin przebywający często w dzieciństwie i wczesnej młodości w nieodległej od Sochaczewa Żelazowej Woli przyjechał do Sochaczewa na spotkanie z gen. Piotrem Szembekiem dowódcą 3. brygady piechoty. Chopin wykonał wówczas m.in. Adagio z koncertu fortepianowego f-moll i wysłuchał koncertu orkiestry garnizonowej.

W wyniku reform administracyjnych mających po stłumieniu powstania listopadowego upodobnić Królestwo Polskie do Rosji (Królestwo zostało inkorporowane do Cesarstwa Rosyjskiego w 1832 r.) z województw mazowieckiego i kaliskiego utworzono gubernię warszawską, utworzono powiaty, m.in. sochaczewski. W 1872 r. obszar powiatu wynosił 1024 km², zamieszkiwało go ok. 54 tysięcy osób. W skład powiatu wchodziły gminy

Chodaków, Głusk, Iłów, Kampinos, Kozłów, Łazy, Młodzieszyn, Rybno, Seroki, Szymanów i Tułowice oraz Sochaczew.

W II poł. XIX w. rozwój Sochaczewa natrafił na trudności związane z nowym ukształtowaniem się linii komunikacyjnych w Królestwie. W 1862 r. oddana została do użytku tzw. Kolej Warszawsko-Bydgoska, która odchodziła od Kolei Warszawsko - Wiedeńskiej w Łowiczu i wiodła przez Kutno, Włocławek i Aleksandrów Kujawski, omijając w ten sposób Sochaczew. Koszty transportu kolejowego były niższe niż drogowego, w związku z czym miasta leżące przy linii kolejowej uzyskały lepsze warunki rozwoju. Dopiero w 1903 r. została zbudowana linia przechodząca przez Sochaczew. Do tego czasu w mieście przemysł praktycznie nie istniał – na początku lat 70-tych funkcjonowały tu jedynie 2 małe garbarnie, 2 olejarnie i fabryka octu oraz 3 młyny. Nie było szkół średnich, a jedynie dwie szkoły jednoklasowe. W 1884 r. istniały dwie remizy strażackie, miało praktykę dwóch lekarzy, weterynarz i kilku felczerów, funkcjonował także sąd pokoju. Przed I wojną światową miasto przeżyło okres gospodarczej prosperity, związany z otwarciem linii kolejowej do Warszawy. W 1913 r. w Boryszewie otwarto fabrykę sztucznego jedwabiu, zatrudniającą 600 osób. Działała wówczas także wytwórnia kafli Urbańskiego, olejarnia Eismana, zakład tkacki Goldkranda oraz 2 zakłady szewskie.

I wojna światowa przyniosła miastu kolejne zniszczenia. Sochaczew był jednym z najbardziej dotkniętych wojną miast polskich. 3 października 1914 rozegrała się bitwa o Sochaczew, a 5 października Niemcy zajęli miasto. Spalili wiele budynków, wysadzili w powietrze wieżę ciśnień, dworzec kolejowy oraz zniszczyli tory. Od grudnia 1914 r. do lipca 1915 r. nad Bzurą i Rawką przebiegał rosyjsko-niemiecki front, co doprowadziło do dalszych zniszczeń.

Odbudowa miasta po wojnie opierała się na drewnie (ze względu na mniejsze koszty) pozyskiwanym z Puszczy Kampinoskiej, gdzie pracował tartak należący do powiatu. W celu transportu drewna do Sochaczewa w 1922 r. otwarto linię wąskotorową do Tułowic (dworzec w Sochaczewie zbudowano już w 1920 r.). W 1923 r. linię przedłużono do Piasków Królewskich, a w 1924 do Wyszogrodu. W okresie powojennym odbudowano fabrykę boryszewską, którą przystosowano do produkcji prochu, a także zbudowano Fabrykę Przędzy i Tkanin Sztucznych "Chodaków", mleczarnię oraz fabrykę tekstylną w Gawłowie. Miasto zostało zelektryfikowane i częściowo skanalizowane. Zbudowano studnie artezyjskie. Centrum zostało odbudowane, miasto rozwinęło się w kierunku stacji kolejowej oraz wokół zakładów przemysłowych. W rejonie

ulic Traugutta, 15 Sierpnia, Ziemowita, Licealnej, Botanicznej i Towarowej powstały kamienice, domy jednorodzinne oraz dworzec kolei wąskotorowej i liceum. W Chodakowie przy ul. Topolowej i Parkowej powstało osiedle dla kadry kierowniczej tamtejszej fabryki. Przy ul. Chodakowskiej wybudowano kamienice i domy jednorodzinne, oraz szkołę powszechną. W 1939 r. Sochaczew liczył już ponad 13 mieszkańców.

Szczególnie tragiczna dla losów miasta i jego mieszkańców była II wojna światowa. Podczas Bitwy nad Bzurą miasto znacznie ucierpiało w wyniku toczonych w nim w dniach 13 - 16 września walk. Zniszczona została zabudowa rynku z wyjątkiem pierzei wschodniej, dzielnica żydowska, zabudowa ulic Farnej i Traugutta, most oraz stacja kolejowa. Niemcy wysadzili później ruiny kościoła poddominikańskiego.

Na początku 1940 r. na terenie fabryki w Boryszewie założono obóz dla miejscowych Polaków na ok. 400 osób. Od połowy 1941 r. umieszczano w nim jeńców sowieckich. Został zlikwidowany na przełomie 1942 i 1943 r. W Sochaczewie zostało utworzone getto żydowskie. Większość sochaczewskich Żydów została wymordowana. W mieście i okolicy miało miejsce wiele wymierzonych w Niemców akcji dywersyjnych AK, m.in. zdjęcie ze słupa w rynku „szczekaczki”, wykonanie kary śmierci na zastępcy starosty Hermanie Volbichler, zmianie nazwy z ul. Warszawskiej na ul. Sikorskiego. 17 stycznia 1945 Sochaczew został zajęty przez jednostki sowieckie.

Po wojnie odbudowano zniszczone dzielnice i zakłady przemysłowe. Rozpoczęła się intensywna industrializacja miasta. Powstał Energomontaż Północ, ZCB Plecewice. W 1977 r. do miasta włączono Chodaków. Rozbudowana została Fabryka Sztucznego Jedwabiu w Chodakowie oraz fabryka w Boryszewie (produkcja spirytusu i cementu dentystycznego). Na początku lat 90-tych liczba mieszkańców osiągnęła 40 tysięcy.

W 1999 r. w wyniku reformy administracyjnej powstał powiat sochaczewski (w 1975 r. został zlikwidowany). Miasto liczy obecnie 37 tysięcy mieszkańców. Funkcjonuje tu wiele małych i średnich przedsiębiorstwach usługowych i produkcyjnych przemysłu chemicznego, produkcji materiałów budowlanych, transportu, produkcji odzieżowej, przetwórstwa rolno-spożywczego. Działa tu także kilka dużych firm m.in. Mars Polska, Boryszew S.A., Bakoma S.A., Prologis, Uponor, DHL.

3.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MIASTA SOCHACZEW.

3.2.1. ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU GMINY MIASTA SOCHACZEW WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO (na podstawie wykazu Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków).

- kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m, 1772, ew. 1783, nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 51/613/62, data wpisania: 04.04.1962.
- hale targowe ob. Kramnice Miejskie, 1828-1833, nr rejestru zabytków dawnego woj. skierniewickiego: 32/322/61, data wpisania: 20.12.1961.
- cmentarz wojenny z II wojny światowej, 1940, nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 856, data wpisania: 02.01.1992.
- ratusz, ob. Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą, 1825-1828, nr rej. dawnego woj. skierniewickiego: 29/282/61, data wpisania: 25.09.1961.
- ruiny zamku wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 100 m, XIV-XVII, nr rej. dawnego województwa skierniewickiego: 31/299/61, 20.12.1961.
- park miejski Podzamcze, 1939 - koniec lat 40. XX w., nr rej. dawnego woj. skierniewickiego: 576, data wpisania: 20.06.1981.
- cmentarz rzymsko-katolicki parafii św. Wawrzyńca, ok. 1830, nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 840, data wpisania: 19.12.1991.
- kaplica grobowa prawosławna na cmentarzu rzymsko-katolickim parafii św. Wawrzyńca, k. XIX, nr rej. dawnego woj. skierniewickiego: 716, data wpisania: 01.06.1984.
- kaplica grobowa rodziny Tomickich, nr rej. dawnego woj. skierniewickiego: 56/733, data wpisania: 07.05.1962.
- ruina muzułmańskiej kaplicy grobowej (grobowiec Muły, baszta tatarska) na cmentarzu muzułmańskim, ok. poł. XIX w., nr rejestru: A-1090, data wpisania: 27.08.2012.
- dwór wraz z parkiem podworskim, dwór - 1 poł. XIX w./1920-1926, park – 1 poł. XIX w./lata 20-30. XX w., nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 46/602/62, data wpisania: 04.04.1962.
- ul. Farna, dom nr 13, ok. poł. XIX w./2 poł. XIX w., nr rejestru: A-1058 z 2.02.2012
- aleja lipowa wiodąca z Chodakowa do Żelazowej Woli, 1 ćw. XIX w./lata 30. XX w., nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 542, data wpisania: 05.05.1980.
- zagroda młyńska, XIX-XX/lata 20. XX w., nr rejestru: A-53, data wpisania: 18.08.2003.

- pałac, ob. Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia, ok. 1800, nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 53/702/62, data wpisania: 03.05.1962.
- park podworski, nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 33/324/62, data wpisania: 02.01.1962.
- dwór, 1880-1890, nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 549, data wpisania: 26.07.1980.
- park, XIX w., nr rejestru dawnego woj. skierniewickiego: 506, data wpisania: 08.11.1978.

3.2.2. OBIEKTY WŁĄCZONE DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

ID	OBIEKT	ULICA
1	Hale Targowe, obecnie Kramnice Miejskie	Ul. 1 Maja 21
2	Cmentarz Wojenny z okresu II Wojny Światowej	Al. 600 lecia
3	Kościół Parafialny p.w. NNMP w Trojanowie	Ul. Księdza Jerzego Popiełuszki 4
4	Dom	Ul. Farna 13
5	Dwór w Chodakowie	Ul. Chopina 164
6	Park w zespole dworskim w Chodakowie	Ul. Chopina 164
7	Dwór w Gawłowie	Ul. Gawłowska 148
8	Park w zespole dworskim w Gawłowie	Ul. Gawłowska 148
9	Pałac w Czerwoncu, obecnie PSM I i II st. im. F. Chopina	Ul. Głowackiego 2
10	Park z zespole pałacowym w Czerwoncu	Ul. Głowackiego 2
11	Zagroda Młyńska w Chodakowie	Ul. Młynarska 4
12	Ratusz, obecnie MZSiPBnB	Plac Kościuszki 12
13	Ruiny Zamku Księżąt Mazowieckich	Warszawska – Traugutta - Podzamcze

14	Park miejski „Podzamcze”	Podzamcze
15	Cmentarz rzymsko-katolicki parafii p.w. św. Wawrzyńca	Ul. Traugutta 26
16	Kaplica Grobowa prawosławna na cmentarzu rzymsko-katolickim parafii św. Wawrzyńca	Ul. Traugutta 26
17	Kaplica Grobowa Rodziny Tomickich na cmentarzu rzymsko-katolickim parafii św. Wawrzyńca	Ul. Traugutta 26
18	Aleja Lipowa do Żelazowej Woli	Ul. Chopina
19	Ruiny Muzułmańskiej Kaplicy Grobowej, ew. Grobowiec Muły, ew. Baszta Tatarska na d. cmentarzu muzułmańskim	Ul. 15 Sierpnia 4
20	Dzwonnica w zespole parafialnego kościoła pw. NNMP w Trojanowie	Ul. Księdza Jerzego Popiełuszki 4
21	Obora w zespole pałacowym w Czerwoncu	Ul. Głowackiego 2
22	Spichlerz w zespole pałacowym w Czerwoncu	Ul. Głowackiego 2
23	Dworzec kolejowy	Ul. Sienkiewicza 5
24	Wieża ciśnień w zespole dworca kolejowego	Ul. Sienkiewicza
25	Dworzec Powiatowej Kolei Sochaczewskiej, nast. Sochaczewskiej Kolei Dojazdowej, obecnie Muzeum Kolei Wąskotorowej	Ul. Towarowa 7
26	Dom, dawny Zakład Lecznictwa Pracowniczego, obecnie Powiatowa Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna	Ul. Traugutta 18
27	Dom	Ul. 1 Maja 12B
28	Dom, dawny Posterunek Policji, następnie Dom Kultury	Ul. 1 Maja 19
29	Dawny Cmentarz Żydowski	Ul. Sierpniowa
30	Spichlerz w dawnym zespole klasztoru dominikanek	Ul. Warszawska 2
31	Budynek biurowy w zespole dawnej Fabryki Przędzy i Tkanin Sztucznych Chodaków S.A. a następnie Chodakowskich Zakładów Włókien Chemicznych „Chemitex”	Ul. Włókiennicza 11
32	Kanał ceglano-kamienny, ew. Kanał Królewski	
33	Szkoła w Chodakowie	Ul. Chopina 99

34	Budynek fabryczny, d.skład opałowy, następnie dawny budynek OSM Łowicz	Ul. Traugutta 15
35	Dom	Warszawska 30/Ul. Traugutta 1
36	Dom	Ul. 1 Maja 13
37	Kwatery Wojenne żołnierzy poległych w czasie bitwy nad Bzurą w 1939 roku w Sochaczewie	Ul. Traugutta 26
38	Dom, tzw. Dom Kobka	Ul. 1 Maja 24
39.	Młyn	Ul. 1 Maja 11
40	Młyn	Ul. 1 Maja 12

Struktura własności obiektów włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Sochaczew wskazuje, że główna odpowiedzialność za ich stan spoczywa na właścicielach prywatnych oraz – w rzadko spotykanym stopniu – na władzach komunalnych.

3.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zabytki archeologiczne stanowią jedną z najciekawszych kategorii dziedzictwa kulturowego. W wielu przypadkach są jedynym źródłem informacji o rozwoju i charakterze osadnictwa na konkretnym terenie. Ważna rola dziedzictwa archeologicznego została także podkreślona w zapisach „Europejskiej konwencji o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego” z La Valetta, która uznała je za źródło *zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych*. Z zapisu tego wynika konieczność umiejętnego pogodzenia dwóch podstawowych celów działań ochronnych i opiekuńczych w odniesieniu do dziedzictwa archeologicznego:

- 1) dokładne rozpoznanie, zadokumentowanie i popularyzacja zabytków archeologicznych narażonych na zniszczenie (inwestycje, przyczyny naturalne);
- 2) zachowanie dla przyszłych pokoleń jak największej liczby zabytków archeologicznych (możliwych do rozpoznania nowszymi metodami, zwłaszcza nieinwazyjnymi).

A. Ochrona zabytków archeologicznych.

Ochrona zabytków archeologicznych jest w Polsce uregulowana przepisami *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz pakietem odpowiednich aktów wykonawczych (rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Ochronę dziedzictwa archeologicznego (znajdującą się w gestii właściwej administracji państwowej i w części samorządowej) oraz określenie definicji zabytku archeologicznego i badań archeologicznych zapewniają w szczególności przepisy ww. Ustawy:

art. 3, pkt. 4 - **zabytek archeologiczny** – *zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;*

art. 3, pkt. 11 - **badania archeologiczne** – *działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;*

art. 6, ust. 1, pkt. 3

Ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania:

1) *zabytki archeologiczne będące, w szczególności:*

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
- b) cmentarzyskami,*
- c) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*

art. 7

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;*
- 2) uznanie za pomnik historii;*
- 3) utworzenie parku kulturowego;*
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.*

B. Ochrona stanowisk archeologicznych:

- 1. Wymóg uzgadniania z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- 2. Konieczność inwentaryzacji i dokumentacji obszarów archeologicznych objętych strefami ochronnymi przed podjęciem tam prac ziemnych.
- 3. Zakaz inwestowania na terenie stanowisk o własnej formie krajobrazowej, a także na obszarze przylegającym bezpośrednio do nich.

3.2.4. MUZEA.

MUZEUM KOLEI WĄSKOTOROWEJ.

Muzeum Kolei Wąskotorowej w Sochaczewie (ul. Towarowa 7) jest oddziałem Warszawskiego Muzeum Kolejnictwa. Powstało 6 września 1986 roku, dwa lata po likwidacji Sochaczewskiej Kolei Dojazdowej. Muzeum posiada największy w Polsce zbiór lokomotyw i wagonów wąskotorowych. Składa się nań ponad 220 parowozów, lokomotyw spalinowych i elektrycznych, drezyn i wagonów, w tym m.in. wagon kolei konnej, drezyna „Warszawa”, platformy do przewozu amunicji, salonka wojskowa. W salach wystawowych eksponowane są pamiątki, mundury i drobny sprzęt kolejowy: m.in. mundury kolejowe, latarki, dokumenty, bilety, pieczętki, fotografie, a także modele. Wiele eksponatów przechowywanych jest w magazynach, czekając na nowe pomieszczenia ekspozycyjne.

Największą atrakcją Muzeum Kolei Wąskotorowej są pociągi retro, prowadzone przez lokomotywę parową.

MUZEUM ZIEMI SOCHACZEWSKIEJ I POLA BITWY NAD BZURĄ - MUZEUM POMNIK.

Inicjatywa utworzenia Muzeum Ziemi Sochaczewskiej wyszła od członków sekcji muzealnej Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Sochaczewskiej. W 1972 r. rozpoczęto akcję zbierania pamiątek historycznych związanych z dziejami Ziemi Sochaczewskiej. Zaprezentowano je na wystawie w Ratuszu w 1973 r. Na bazie eksponatów z tej wystawy powstało w tym samym roku Muzeum Ziemi Sochaczewskiej, które w 1977 r. otrzymało status muzeum państwowego. Siedzibą Muzeum jest Ratusz Miejski (pl. Kościuszki 2). Gromadzi ono zbiory związane z II wojną światową, prezentowane wystawie „Pole Bitwy 1939-1945” oraz ekspozycji plenerowej na dziedzińcu muzeum. Prezentowane zbiory składają się z broni strzeleckiej, oprządzenia, umundurowania oraz zdjęć i dokumentów żołnierzy polskich walczących w bitwie nad Bzurą. Wystawy czasowe, które organizuje Muzeum, prezentują m.in. polską sztukę współczesną, etnografię Polski i świata. Muzeum jest również placówką naukową, która prowadzi badania nad dziejami Ziemi Sochaczewskiej i gromadzi archiwalia i zabytki kultury materialnej związane z jej historią.

4. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT.

Perspektywy rozwoju pod kątem wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy – mocne i słabe strony oraz wynikające stąd szanse i zagrożenia dla ochrony środowiska kulturowego.

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Bogata spuścizna historyczna – Sochaczew stolicą Ziemi Sochaczewskiej, tradycja bitwy nad Bzurą	Braki w zakresie ładu przestrzennego w centrum miasta	Rewitalizacja historycznego centrum	Zagrożenie substancji zabytkowej podczas niewłaściwie przeprowadzanych remontów zabytkowych obiektów
Sąsiedztwo Puszczy Kampinoskiej, z którą Sochaczew ma połączenie zabytkową kolejką wąskotorową	Brak szerokich działań na rzecz promocji dziedzictwa historycznego miasta	Promocja walorów kulturowych i krajobrazowych miasta	Niebezpieczeństwo utraty obiektów zabytkowych ze względu na małą skuteczność procedur administracyjnych zapobiegających niszczeniu zabytków
Ośrodek kulturotwórczy – siedziba dwóch muzeów: Kolei Wąskotorowej oraz Ziemi Sochaczewskiej i Bitwy nad Bzurą	Zbyt słabe wykorzystanie walorów kulturowych dla rozwoju turystyki	Wykorzystanie środków europejskich dla rewitalizacji oraz promocji dziedzictwa kulturowego gminy	Zagrożenie wynikające z braku systemu zachęt finansowych do podejmowania remontów i prac konserwatorskich w obiektach włączonych do ewidencji zabytków
		Tworzenie programów finansowych umożliwiających właściwe zagospodarowanie niszczących obiektów zabytkowych	
		Wykorzystanie tradycji historycznej dla rozwoju tożsamości lokalnej oraz dla zwiększenia atrakcyjności	

Bliskość Warszawy, a także Płocka i Łodzi		turystycznej gminy Możliwość wykorzystania przepisów prawnych do poprawy stanu środowiska kulturowego Nastawienie na większą dbałość o przestrzeń publiczną, krajobraz, architekturę w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy	
---	--	--	--

5. CELE I DZIAŁANIA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2016-2020 DLA GMINY MIASTO SOCHACZEW.

Zgodnie z przytoczonymi wyżej przepisami ustawowymi ochrona zabytków należy do zadań własnych gminy. Wiążące dla gminy są ustalenia w zakresie ochrony środowiska kulturowego wynikające z prawa lokalnego – m.in. lokalnego programu rewitalizacji oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Ustalone poniżej priorytety, cele strategiczne i wynikające z nich cele operacyjne oraz kierunki działania wyznaczają politykę gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2016-2020.

5.1. PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE.

PRIORYTET 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania oraz poprawa stanu ładu przestrzennego w gminie i utrwalenie na podstawie tradycyjnego układu przestrzennego własnej tożsamości przestrzennej gminy

CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych

CEL STRATEGICZNY 2. Dbłość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy

CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami

CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego

PRIORYTET 2. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy pod kątem wykorzystania w tym celu dziedzictwa kulturowego; tworzenie miejsc pracy związanych z wykorzystaniem i ochroną zabytków

CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy

CEL STRATEGICZNY 6. Tworzenie programów pobudzających przedsiębiorczość pod kątem wykorzystania walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego gminy

5.2. TABELA – CELE I DZIAŁANIA USTALANE W „PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIASTO SOCHACZEW NA LATA 2016-2020” (WRAZ Z TERMINARZEM).

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA	TERMINARZ DZIAŁAŃ
CEL STRATEGICZNY 1. Wykorzystanie środków prawnych i organizacyjnych dla zabezpieczenia obiektów zabytkowych	CEL OPERACYJNY 1. Wykorzystanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i innych instrumentów planistycznych jako	DZIAŁANIE 1. Uchwalanie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów o wysokiej	sukcesywnie

	instrumentu przyczyniającego się do poprawy ładu przestrzennego gminy oraz ochrony zabytków	wartości środowiska kulturowego, uwzględniających kwestie ochrony środowiska kulturowego	
		DZIAŁANIE 2. Ujmowanie w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzjach o warunkach zabudowy zapisów o ochronie obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków i włączonych do gminnej ewidencji zabytków	sukcesywnie w miarę wydawania decyzji
		DZIAŁANIE 3. Opracowanie planu rewitalizacji historycznego centrum Sochaczewa	do września 2020 r.
	CEL OPERACYJNY 2. Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy	DZIAŁANIE 4. Aktualizacja danych Gminnej Ewidencji Zabytków na podstawie oględzin w terenie	w 2020 r., przed sporządzeniem nowej edycji „Programu opieki nad zabytkami”
		DZIAŁANIE 5. Informowanie władz konserwatorskich o zagrożeniu budowli zabytkowych i ładu przestrzennego w mieście	stałe
		DZIAŁANIE 6. Sporządzenie sprawozdania z realizacji „Programu opieki nad zabytkami”	wrzesień 2018 r.
		DZIAŁANIE 7. Sporządzenie następnej edycji „Programu opieki nad zabytkami”	do września 2020 r.

	CEL OPERACYJNY 3. Objęcie ochroną prawną szczególnie wartościowych zabytków	DZIAŁANIE 8. Współpraca przy opracowywaniu wniosków do Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie najcenniejszych zabytków do rejestru zabytków	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 4. Stworzenie zachęt finansowych zmierzających do poprawy stanu zachowania zabytków dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków	DZIAŁANIE 9. Stworzenie ram prawnych umożliwiających przyznawanie dotacji do remontów oprawiających stan zachowania obiektów zabytkowych	do września 2020 r.
	CEL OPERACYJNY 5. Promocja adaptacji obiektów zabytkowych na obiekty o funkcji turystycznej i usługowej	DZIAŁANIE 10. Stworzenie projektu polegającego na zapoznaniu właścicieli zabytków z możliwościami rozwinięcia własnej działalności gospodarczej w oparciu o posiadane nieruchomości zabytkowe	do września 2020 r.
CEL STRATEGICZNY 2. Dbałość o stan zachowania zabytków będących własnością gminy	CEL OPERACYJNY 6. Zachowanie oryginalnej substancji zabytkowej obiektów będących własnością gminy	DZIAŁANIE 11. Remonty i restaurowanie obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi	zgodnie z harmonogramem, który zostanie załączony do sprawozdania z realizacji „Programu opieki nad zabytkami” – wrzesień 2018
CEL STRATEGICZNY 3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych przeznaczonych na opiekę nad zabytkami	CEL OPERACYJNY 7. Pomoc przy pozyskiwaniu środków budżetowych i unijnych przeznaczonych na remonty i restauracje obiektów zabytkowych	DZIAŁANIE 12. Podjęcie starań o uzyskanie dotacji z funduszy ministerialnych i europejskich, przeznaczonych na remonty	sukcesywnie

		i restaurację obiektów zabytkowych	
CEL STRATEGICZNY 4. Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	CEL OPERACYJNY 8. Zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców gminy nt. wagi kultywowania tradycji kulturowych regionu	DZIAŁANIE 13. Wprowadzenie do programów szkolnych elementów wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	do września 2018 r.
		DZIAŁANIE 14. Wprowadzenie pracowników Urzędu Miasta, policji, nauczycieli, właścicieli nieruchomości zabytkowych w kwestie związane z dziedzictwem kulturowym miasta i koniecznością jego ochrony	sukcesywnie
CEL STRATEGICZNY 5. Wyeksponowanie oraz promowanie dziedzictwa kulturowego gminy	CEL OPERACYJNY 9. Działania na rzecz estetyki krajobrazu kulturowego	DZIAŁANIE 15. Dbłość o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych	sukcesywnie
	CEL OPERACYJNY 10. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	DZIAŁANIE 16. Opracowanie przewodnika ukazującego dziedzictwo historyczne oraz eksponującego zabytki, a także walory krajobrazowe miasta	do września 2020 r.
		DZIAŁANIE 17. Opublikowanie przewodnika na stronie internetowej	do września 2020 r.
		DZIAŁANIE 18. Opublikowanie przewodnika w formie papierowej	do września 2020 r.
		DZIAŁANIE 19. Wykorzystanie imprez masowych organizowanych w gminie oraz innych okazji	sukcesywnie

		budzących zainteresowanie mediów do promocji dziedzictwa kulturowego gminy	
CEL STRATEGICZNY 6. Tworzenie programów pobudzających przedsiębiorczość pod kątem wykorzystania walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego gminy	CEL OPERACYJNY 11. Powiązanie aktywizacji gospodarczej gminy z zabezpieczeniem i renowacją obiektów zabytkowych	DZIAŁANIE 20. Opracowanie programu wspierania przedsiębiorców wykorzystujących w swej działalności obiekty zabytkowe, a szczególnie projektów prowadzących do renowacji zaniedbanych obiektów zabytkowych	do września 2020 r.

5.3. FINANSOWANIE REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Realizacja „Programu opieki nad zabytkami” będzie wymagała przydzielenia zadań z tym związanych osobie (osobom) zatrudnionej w Urzędzie Miasta. Do zadań tych będzie należało wykonanie:

Działania 6. – Sporządzenie sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Miasto Sochaczew”, a także koordynacja realizacji pozostałych działań.

Ponadto miasto będzie finansowało wykonanie działań przewidzianych w „Programie”, w szczególności:

Działania 3. – Opracowanie planu rewitalizacji historycznego centrum Sochaczewa

Działania 4. – Aktualizacja danych Gminnej Ewidencji Zabytków na podstawie oględzin w terenie;

Działania 7. – Sporządzenie następnej edycji „Programu opieki nad zabytkami”;

Działania 11. – Remontów i restaurowania obiektów zabytkowych będących własnością gminy, w sposób zgodny z zaleceniami konserwatorskimi (harmonogram i kosztorys zostaną załączone do sprawozdania z realizacji „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Miasta Sochaczew” we wrześniu 2016 r.);

Działania 15. – Dbałości o efektowny wygląd i odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej w otoczeniu obiektów zabytkowych;

Działania 16. – Opracowania przewodnika po Sochaczewie, uwzględniającego wszystkie najcenniejsze obiekty zabytkowe, atrakcje krajoznawcze, bazę turystyczną. Przewodnik ten powinien mieć charakter modułowy umożliwiający jego prostą aktualizację.

Działania 17. – Umieszczenia przewodnika na portalu internetowym gminy

Działania 18. – Publikacji przewodnika w formie papierowej

Działania 19. – Wykorzystania imprez masowych do promocji dziedzictwa kulturowego gminy

Działania 20. – Opracowania programu wspierania przedsiębiorców wykorzystujących w swej działalności obiekty zabytkowe, a szczególnie projektów prowadzących do renowacji zaniedbanych obiektów zabytkowych.

Szczegółowe określenie kwot wydatkowanych na realizację tych działań zostanie przedstawione w sprawozdania z realizacji zadań wynikających z „Programu opieki nad zabytkami dla miasta Sochaczew”.

5.4. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez radę gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji „Programu opieki nad zabytkami” powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

5.5. INSTRUMENTARIUM GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

5.5.1. INSTRUMENTY PRAWNE:

- 1) przepisy ustawowe;
- 2) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 3) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- 4) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;

5.5.2. INSTRUMENTY KOORDYNACJI:

- 1) strategia rozwoju gminy;
- 2) plany rozwoju lokalnego;
- 3) programy rozwoju infrastruktury gminy;
- 4) programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- 5) programy prac konserwatorskich;
- 6) studia i analizy, koncepcje;
- 7) plany rewitalizacji;
- 8) umowy i porozumienia;
- 9) kontrakty;
- 10) prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
- 11) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- 12) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;
- 13) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- 14) współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

5.5.3. INSTRUMENTY FINANSOWE:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;
- 3) dofinansowania;
- 4) nagrody;
- 5) zachęty finansowe;
- 6) zbiórki społeczne;
- 7) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

5.5.4. INSTRUMENTY SPOŁECZNE:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

5.5.5. INSTRUMENTY KONTROLNE:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego;
- 2) aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia;